

Više nema zabranjenih pitanja: sada su potrebni brži odgovori

Datum
maj. '11.
13.

Seminar sa novinarima o dometima reforme sektora bezbednosti u Srbiji

Drugi put smo ocenjivali reformu sektora bezbednosti.

Način na koji mediji u Srbiji izveštavaju o sektoru bezbednosti podseća na PR, tvrdi Ljubodrag Stojadinović.

Jovan Palavestra i Maja Bjeloš pokušali su da utvrde kako izgleda profil idealnog novinara.

Jovan Stojić (BIA) poručio novinarima: imate mogućnosti, pitajte.

Tenzija između interesa javnosti i potrebe za tajnošću: Ivan Ninić postavlja pitanje Jovanu Stojiću.

Drugi put u 2011. godini pokušali smo da proverimo ocene koje smo dali za reformu sektora bezbednosti u Srbiji. Naši gosti od 11. do 13. maja u Zrenjaninu bili su predstavnici vodećih medija u Srbiji, kako televizija (RTS, Avala), radio programa (Radio Beograd), dnevnih novina (Blic, Danas), agencija (Tanjug) tako i novih formi izveštavanja, portala Centra za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS) Nezavisnog udruženja novinara Srbije (NUNS) odnosno portala „Pištaljka“ posvećenog izveštavanju o koruptivnoj praksi u državnoj upravi. Tri dana programa, u sedam raznovrsnih panela, zajedno sa nama oni su razmatrali nalaze istraživanja „Mapiranje i nadgledanje reforme sektora bezbednosti u Srbiji“.

Novinarski uvid u rad institucija sektora bezbednosti bio je tim kompletniji, što su prvi upoznati sa rezultatima ispitivanja javnog mnjenja Srbije o bezbednosti (JSB 2011) koje je za potrebe Beogradskog centra za bezbednosnu politiku sproveo CeSID u aprilu 2011. Najzad, pružena im je prilika da sve ono što ih interesuje o tokovima reforme, a nisu do sada imali prilike da pitaju, saznaju od predstavnika Ministarstva odbrane (MO) i Bezbednosno-informativne agencije (BIA).

Kako se danas izveštava o bezbednosti?

Veterani izveštavanja o sektoru bezbednosti, Miloš Vasić (Vreme), Ljubodrag Stojadinović (Politika), Batić Bačević (NIN) i Vlada Milić (Mreža) uputili su u prvom panelu više saveta svojim kolegama, ali i opisali medijsku scenu u Srbiji. Naglasili su da način na koji mediji u Srbiji izveštavaju danas sve više liči na PR, a sve manje na novinarstvo. Stojadinović je kao klasičnu grešku novinara na početku karijere istakao potrebu da se „u tri minuta razgovora nađu izjave četiri sagovornika“ ukazujući na ograničenja koja se tiču vremena i same pažnje publike.

Vasić je na pitanje, „šta se promenilo nabolje u sektoru bezbednosti“ nakon demokratskih promena, odgovorio kako on najpre vidi napredak u radu kriminalističke policije. Smatra da deset godina nakon promena „problem i ne predstavljaju više institucije, već frakcije izvan policije i BIA“ koje se i dalje bore za politički uticaj. Kao primer izazova sa kojima se svi koji istražuju promene u sektoru bezbednosti suočavaju, on je naveo slučaj iz 2010. godine kada su, u vezi sa reizborom sudija članovi Vrhovnog saveta sudstva optuženi da su od BIA tražili podatke iz operativne evidencije. Sam Vasić istakao da se ne slaže s tim da „služba bude pitana za mišljenje“.

Da bi ilustrovaao moć kojom mediji raspolažu, Bačević je rekao kako „bez medija nema terorizma i obrnuto“, aludirajući na to da svaki teroristički akt u jednom delu jeste planiran i kao spektakl za medije. Milić je pak istakao da su za promene na bolje nisu „zaslužni“ nosioci ovlašćenja u sektoru bezbednosti, već pritisci iz okruženja.

Kako ustanoviti da li je informacija „prava“?

Vasić smatra da je novinarima na raspolaganju više mogućnosti, pre svih, „pronaći nekog ko to možda zna“, ali je i upozorio da čak i provera navoda sa više sagovornika može odvesti u grešku. Sve i da ne pogrešite, posledice mogu biti ozbiljne, budući da je Srbija „jedna od retkih zemalja gde nije izvršena dekriminalizacija uvrede i klevete“. Zato novinari u Srbiji plaćaju značajne novčane odštete licima vrlo sumnjive biografije. Vasić je ovo ilustrovaao ličnim primerom gde je sud presudio da on zbog „uvrede časti“ mora izvesnom licu platiti odštetu: što bi možda i učinio, da isto to lice nije u međuvremenu pobeglo, suočeno sa pretnjom zatvorske kazne. Posledica je, glasi ocena sa kojom su se složili učesnici panela, „autocenzura koja pretila da nam

uzme najbolje rečenice“.

Kako građani Srbije vide ličnu, a kako bezbednost nacije i države?

Drugi panel ponudio je našim gostima pravu premijeru. Tokom predstavljanja rezultata ispitivanja javnog mnjenja, saznali su kako se, na temelju uzorka koji je činilo 1,200 građana i građanki Srbije, u Srbiji doživljava bezbednost pojedinca, odnosno države. Velika većina građana se oseća lično bezbedno: najbezbednije u svojoj kući (84,5%), u svom mestu (77,9%) i fizički bezbedno (75,3%).

Zabrinjavajuće je da među onima koji se osećaju bezbedno svega 6,1% ispitanika veruje da su institucije za to zaslužne. Čak 47,1% građana ističe da su bezbedni jer „žive normalno i poštuju red i zakon“ ili 21, 2% „zato što žive u dobrom okruženju“. U svojoj potrazi za bezbednošću, čak 50,3% ispitanika se oslanja na sopstvene resurse, ali i 7,6% na komšije, odnosno 8,4% na prijatelje. 29,1% građana, pak vidi policiju kao instituciju koja je najzaslužnija za njihovu ličnu bezbednost. Predstavicima medija posebno zanimljivo bilo je da čuju kako građani doživljavaju način na koji policija tretira različite grupe, odnosno, da li ih diskriminiše. Građani u većini (55% ispitanih) veruju da policija diskriminiše građane na osnovu materijalnog statusa i političke orijentacije, ali ne i prema polu ili nacionalnoj pripadnosti.

Građani i građanke Srbije, ako je suditi po rezultatima istraživanja, nemaju kratko pamćenje. Naprotiv, većina građana misli da je njihova lična i državna bezbednost bila najviše ugrožena tokom 90-ih. Indikativno je da na pitanje koliko je bezbednost Srbije danas ugrožena, ispitivanjem su prepoznate dve grupe koje se nalaze na potpuno suprotnim pozicijama. Prva grupa od 44,6% smatra da je bezbednost Srbije ugrožena, nešto malo manje, 39,5% ispitanika smatra da bezbednost Srbije uglavnom ili uopšte nije ugrožena. Prilikom interpretacije ovih nalaza, novinari i istraživači su se složili da postoji osećaj nepravde na individualnom nivou koji se projektuje na kolektivni.

Centar će nalaze javnomnjenjskog istraživanja predstaviti 9. juna u Medija centru.

Da li su se novinari složili sa našom ocenom reforme? Šta je za njih tema?

Tokom drugog dana seminara, goste smo upoznali sa metodologijom i nalazima istraživanja „Mapiranje i nadgledanje reforme sektora bezbednosti u Srbiji“. Tome je doprinela i maštovito osmišljena radionica u kojoj su, preuzimajući na sebe uloge voditelja i komentatora, novinari i istraživači razgovarali o dometima reforme sektora bezbednosti u Srbiji. Njihova ocena reforme nije se pritom razlikovala od one koju su predstavili istraživači Centra.

U evaluaciji seminara, gosti su istakli u prvi plan aktuelnost i atraktivnost problema koji se tiču javnih nabavki u sektoru bezbednosti; kontrole rada BIA, VOA i VBA; rada privatnih bezbednosnih kompanija; kao i zaštite podataka o ličnosti. Uopšte, informacije koje su dobili od istraživača „sa kojima dele profesionalno interesovanje“ ocenili su kao „jako korisne“. U tom smislu, istakli su kako je „uvek bolje detaljnije razgovarati o nekoj temi sa ljudima koji nisu novinari“ kako bi se „prilagodili jedni drugima i temu što bolje predstavili javnosti“. Čak su istakli kako su „neki od podataka do kojih su istraživači došli dobra ideja za istraživanje i priču“.

Novinari su takođe bili spremni da pomognu istraživačima, savetujući ih kako da predstave rezultate

istraživanja. Tako smo mogli da čujemo da postoje „konkretne informacije za koje se ljudi kače”, odnosno, „da treba da očekuju da mediji i njih (istraživače) pritisnu”. Važnost dobre pripreme se u tom smislu podrazumeva, a priprema će uključiti i procenu potrebe medija, odnosno gledalaca.

Kako do idealnog sagovornika?

Kako se seminar bližio kraju, tako su usledila dva izuzetno zanimljiva panela: prvi, na kome su, podeljeni u grupe, novinari i istraživači „skicirali” idealne sagovornike; i drugi, gde su predstavnici MO i BIA odgovarali na pitanja.

Mogli smo da čujemo da „idealni” novinar specijalizovan za bezbednosne teme, odnosno novinarka navodi izvore informacija, nije površan, izbegava stereotipe, spreman je da sasluša celu priču i kreativno koristi Internet. S druge strane, „idealni” istraživač /ica razume potrebe medija, ume da „spakuje” sadržaj, izražava se kratko i jasno, koristi plastične primere i nudi „ljudsko lice” celoj priči. Naravno, raspravili smo i portret idealnog sagovornika iz sektora bezbednosti. Ovde smo tvrdili da je on(a) dostupan, stručan, pouzdan, neko ko iznosi potpunu i proverenu informaciju.

Koje savete su novinarima uputili predstavnici institucija?

Na koji način MO i BIA saraduju sa medijima predstavili su Petar Bošković, načelnik Uprave za odnose sa javnošću Ministarstva i Jovan Stojić, šef kabineta direktora BIA. Posmatrajući vreme koje je složenim sistema, poput odbrane potrebno da reaguju, Bošković je naglasio da „tajming (u kome se informacija traži) nikada neće biti dobar“. Međutim, on je istakao kako je „vreme potrebno da se dostavi informacija medijima sa tri nedelje, za četiri godine spušten na tri dana“, pod uslovom da je reč o informaciji koja „jeste za davanje“. Ovome je doprinela promena u samoj Upravi, gde su na radna mesta raspoređeni ljudi sa iskustvom rada u novinarskoj profesiji.

Pitanja novinara ticala su se broja zaposlenih u bezbednosnim službama; zatim, da li je moguće saznati kada je neko stavljen(a) na mere, kada vredi pozivati se na Zakon o slobodnom pristupu informacijama (ZSPIJZ), a kada ne i šta u stvari jeste tajna. Reagujući na primedbu jednog učesnika, Stojić je kazao kako pomenuti „Zakon pruža širok spektar mogućnosti“, te da je na novinarima „da nas pitaju“. Podsetio je i na komparativnu praksu, ističući kako je „sam Poverenik Šabić utvrdio da je ZSPIJZ jedan od najliberalnijih zakona te vrste u Evropi“.

Novinari su svoj sud izneli i u evaluaciji. Istakli su da je deo problema u činjenici da „postoji spremnost na saradnju koja je deklarativna“, i da ona ishodi „generalno raspostranjenim stavom (u bezbednosnim insitucijama) kako treba dati što manje informacija i odgovor koji nema veze sa pitanjem“. Kritikovali su i što preovlađuje sporost državnih organa u reakciji pri čemu su odgovori nedovoljno informativni, ili netačni.

Predstavnici institucija su najzad ukazali da je velika razlika u nameri da se informaciji pristupi zahtevom za slobodan pristup informacijama, u odnosu na neformalan, partnerski kontakt koji mogu ostvariti u saradnji sa jedinicama zaduženim za kontakte sa medijima.